

VLAD OVIDIU CIOACĂ, *Viața cotidiană în România comunistă*, Editura Beladi&Sitech, Craiova, 2019.

Schimbarea de paradigmă ideologică din Decembrie 1989, dincolo de controversele inevitabile, a generat scrieri de factură impresionistă și continuă să genereze și astăzi, după trei decenii, scrieri de profiluri foarte deosebite: de la mărturiile ale participanților nemijlociți la Eveniment, la preținse analize „obiective” ale unor cetățeni străini „întâmplători” aflați în România, până la cei care au o poziție critică față de oportunitatea și sensul schimbării respective, tocmai când țara noastră ”scăpase” de povara datoriei externe, cu tot șantajul aferent exercitat de creditorii externi și de instanțele geopolitice ale aceluși timp istoric.

Spre deosebire de toate acestea, care pot fi suspectate de contagiune emoțională, lucrarea *Viața cotidiană în România comunistă* a universitarului prin vocație, Vlad Ovidiu Cioacă, ne propune o *primă perspectivă sociologică asupra fenomenologiei evoluției sociale a spațiului social românesc anterior exploziei sociale decembriste*, cu intenția de a schița contextul condițiilor vieții din timpul experimentului social al socialismului de tip sovietic, ca posibilă etiologie a prăbușirii regimului totalitar de dezvoltare, rămas în istorie sub numele de „dictatură de dezvoltare”.

Aceasta este prima diferență și calitatea sui-generis a textului universitarului craiovean: o exemplară încadrare epistemică, prin care devine posibilă evaluarea calificată a tuturor parametrilor de semnifianță aferenți ariei tematice a subiectului abordat.

Scos din perimetrul minor al cunoașterii comune, în aria căreia coloratura afectivă produce erori fie prin nostalgii pioase, fie prin pusee revendicative cu inflexiuni de violență verbală, punctul de interes centrat pe specificul vieții cotidiene în timpul guvernării comuniste recuperează, pentru posteritate, memoria colectivă a unui timp istoric marcat de contradicția dintre prezumata „mișcare istorică ireversibilă”, asumată programatic de comuniști, și relativitatea vieții cotidiene, trăită la limita reversibilității speranțelor de bunăstare promisă la debutul proiectului de „viață nouă”, prin egalitate, dreptate socială și națională.

Pentru a nu cădea în ispita vreunui fel discutabil de subiectivism, autorul operează o necesară distincție între ideologie, regim politic și sistem social, pentru a se delimita de tiparul pașal, al abordării publice a guvernării comuniste ca proces monocolor, monoton și egal în evoluția sa de la debut și până la încetarea prin implozie istorică.

Dacă istoricii au lansat în literatura de profil un inventar nesfârșit de afecte, glazurate cu o factologie fără valențe istorice, din care nu se pot vedea faliile tectonice ale ontologiei sociale, tânărul sociolog Vlad Ovidiu Cioacă ia atitudine față de istoriografia minoră a subiectului, pentru a realiza o necesară defrișare de confuzii și prejudecăți a hermeneuticii sociale în speță. Prin dioptriile semantice ale conceptelor sociologice, proiectul social și uman al guvernării comuniste îi apare autorului ca un simplu experiment social, fără dramatismul încrâncenărilor ideologice care l-au însoțit nu numai în timpul desfășurării sale, ci și mult după aceea; nu este hazardat să precizăm că nici acum nu s-au stins implicațiile emoționale din dezbaterile televizate, din online sau din presa scrisă...

Pe aceste coordonate, implicarea a milioane de subiecți în construirea unei societăți mai bune și mai echitabile decât cea a polarizării sociale extreme în care trăiau este prezentată ca acceptare a unei speranțe colective, în aria căreia nu se poate găsi vreun fel de semne de culpabilitate, nici atunci, și nici acum, la trei decenii după încetarea experimentului în cauză. Autorul nu personalizează actorii

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXI, nr. 3–4, p. 237–240, București, 2020

Creative Commons License
Attribution-NonCommercial CC BY-ND

și nu-și propune să stabilească responsabilitățile concrete ale principalilor actori decizionali, ci tratează totul cu lucida conștiință obiectivă a superiorității epistemice, de la nivel de principiu, cu intenția de a explica geneza și dinamica sistemului social generat de ideologie și manifestat în regimul guvernării comuniste. Nu *descrierea* este importantă (aceasta fiind abordarea preferată a istoricilor), ci explicația fenomenalității spațiului social aflat sub incidența socializării fundamentelor economice, instituționale și spirituale ale noului sistem social, condus de alianța muncitorească-țărănească, esența puterii și guvernării comuniste. Complexitatea metodologiei utilizate, consistența modelelor explicative și elocvența exprimării demonstrează vocația și experiența autorului în sfera teoriei și investigației sociale.

Inserția unor convorbiri cu indivizi din diferite straturi sociale, care au trăit efectiv, mai mult sau mai puțin, în perioada guvernării comuniste, reprezintă un recurs la ancore de credibilitate ale propriului discurs; nu este vorba de vreun apel la factologie empirică pentru a avea puncte de plecare pentru generalizări sau abstractizări. Explorarea percepției ideii de socialism de către vârstnici, dar și de către reprezentanți ai generației tinere, are un scop precis: evaluarea ideii de actualitate a valorilor socialismului, considerat de propaganda occidentală ca o mare eroare istorică. „Un sistem social, însă, nu poate fi bun sau rău prin sentințe date de știință”. Nu este de datoria științei acest lucru. Știința are obligația de a explica geneza și efectele generate de regimurile politice care au articulat spațiul social, în felul care i se înfățișează cercetătorului social.

Importantă ca lucrare de autor, cartea universitarului craiovean este și o mare performanță a echipei coordonate de Marele Senior al sociologiei românești, prof. univ. dr. Dumitru Otovescu, de la Școala Doctorală de Științe Sociale și Umaniste, Facultatea de Științe Sociale, Universitatea din Craiova.

În loc de concluzii, universitarul craiovean, care are și certe talente literare, formulează câteva gânduri aparent esopice, dar memorabile: anume, dacă, pe scena liberă a Timpului, este obligatoriu să jucăm un rol, ca actori, putem intra într-o piesă istorică, o tragedie, o dramă, sau doar o simplă farsă...

Viața, ca și Istoria, nu ne întrebă; ea doar înregistrează. Generațiile care au trăit și muncit în perioada guvernării comuniste, adică toți „constructorii socialismului”, nu merită anatema tinerilor care, în democrație, pot plasa totul în derizoriu. Datoria generațiilor postdecembriste este aceea de a reconstrui spațiul social în aria unei libertăți pragmatice, nu doar declarative și revendicative.

Ștefan Buzărnescu,
Liliana Gabriela Ilie

DUMITRESCU, LUCIAN (2020), *Narațiuni strategice. Securizare și legitimitate în relațiile internaționale*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale.

Deși este o lucrare specifică zonei studiilor de securitate, cartea lui Lucian Dumitrescu are o evidentă componentă sociologică. Premisa centrală a lucrării, aceea că securitatea este un proces inter-subiectiv, provine din cercetarea fenomenelor sociale. În baza acestei premise, autorul susține că amenințările de securitate au întotdeauna o parte construită social. Mai exact, un eveniment se transformă într-o amenințare de securitate (și) în baza semnificațiilor atribuite acestuia de către comunitatea de securitate dintr-un stat. În acest sens, Lucian Dumitrescu oferă exemplul atentatelor teroriste de la 11 Septembrie 2001, care au fost asimilate de către administrația Bush ca un act de război împotriva Statelor Unite. Până la acel moment, Statele Unite mai fuseseră atacate pe propriul teritoriu doar în decembrie 1941, la baza militară de la Pearl Harbor.

Din interiorizarea atentatelor de la 11 Septembrie 2001 ca un act de război împotriva Statelor Unite a derivat binecunoscuta *narațiune* a „războiului împotriva terorismului”. O narațiune constitutivă, despre starea sistemului internațional, asemănătoare cu discursul de securitate din vremea Războiului Rece, care stabilea cu precizie actorii importanți din politica mondială și raporturile de putere dintre

aceștia. Spre deosebire însă de administrația de la Washington, aliații occidentali ai Statelor Unite au propus o interpretare distinctă a atentatelor teroriste de la 11 Septembrie. Pentru acești aliați, cu precădere Franța, Germania și Belgia, atacurile din 11 Septembrie 2001 au declanșat nu un „război împotriva terorismului”, ci o „luptă împotriva terorismului”, abordarea respingând ideea utilizării forțelor armate pentru combaterea terorismului, și mai degrabă implicând o reacție bazată pe mobilizarea unei combinații a poliției, justiției și rețelelor de *intelligence*. Ideea propusă de cartea lui Lucian Dumitrescu este aceea că modul în care este definit un eveniment de securitate influențează considerabil politicile de securitate propuse de un stat pentru eliminarea sau diminuarea amenințării respective.

Premisa centrală a cărții, aceea că securitatea este un proces inter-subiectiv, a fost enunțată în debutul anilor '90 de către Școala de la Copenhaga. Mai precis, celebrul grup de teoreticieni ai școlii daneze considera că securitatea este atât o realitate percepută cât și un proces discursiv, prin intermediul căruia comunitatea de securitate definește pentru public un eveniment ca fiind o amenințare de securitate. În baza autorității instituționale a autorului comunicării și a unei logistici superioare de difuzare colectivă a respectivului conținut, acesta devine subiect legitim și, astfel, începe să fie asimilat de către populație. Lucian Dumitrescu utilizează în *Narațiuni strategice* teoriile așa-numitei Școli de la Copenhaga 2.0, respectiv un grup de teoreticieni care rediscută critic teoriile originarei Școli de la Copenhaga. Lucian Dumitrescu nu spune dacă acești noi teoreticieni ai securității formează o școală. Spune în schimb că, spre deosebire de Școala de la Copenhaga, Școala de la Copenhaga 2.0 pune un accent mai mare pe percepția publică. Mai exact, Școala de la Copenhaga 2.0 critică ideea că sensul unei amenințări de securitate devine legitim doar pentru că acesta este emanat de un membru al comunității de securitate dintr-un stat și acordă o atenție mai susținută sistemului de valori, simboluri și emoții colective care asimilează conținuturile de securitate propuse de către autorități. Drept urmare, Școala de la Copenhaga 2.0 susține că pentru ca un discurs de securitate să fie legitim, acesta trebuie să rezoneze cu „structurărilor informațional-emoționale” ale unei societăți, adică cu ceea ce Lucian Dumitrescu numește cultura de securitate a acesteia. Fără existența unei minime compatibilități între sensul atribuit de comunitatea de securitate unui eveniment specific și cultura de securitate particulară unei comunități politice, amenințarea de securitate nu va fi credibilă. În consecință, cei mai mulți dintre cetățenii unui stat nu vor înțelege de ce propriul stat cheltuiește fonduri consistente pentru înarmare ori pentru operațiuni militare în teatre de operațiuni, în loc să utilizeze acele fonduri publice pentru infrastructură și sisteme funcționale interne.

Cartea *Narațiuni strategice* propune un demers de cercetare clasic. Primele patru capitole propun o dezbateră teoretică densă despre conexiunea existentă între narațiunile strategice și cultura de securitate. Compatibilitatea dintre narațiunile strategice și cultura de securitate este condiția legitimității unui stat, consideră Lucian Dumitrescu. Pentru el, *narațiunile strategice* înlocuiesc caducul concept de *soft power*. Cercetările asupra *soft power*, argumentează autorul, deveniseră prea cantitativiste. Se mărgineau mai precis la a număra capabilitățile ideologice sau de *popular culture* ale unui stat. Ce nu relevau aceste cercetări era modul în care producțiile cinematografice, actorii, muzicienii și sportivii unui stat reușeau să politizeze cultura populară dintr-un alt stat, modelând astfel spațiul mental colectiv din afara nucleului lor de origine. Astfel, narațiunile strategice devin un exercițiu de putere prin intermediul căruia diferite state se străduiesc să devină credibile nu numai în raport cu propria populație, ci și în raport cu populația altor state. Din acest motiv, competiția pentru credibilitate internă și internațională dintre mai multe state este câștigată de statul care fabrică și impune cea mai credibilă poveste. Adică statul care reușește să-și adapteze cel mai eficient narațiunile strategice la cultura de securitate a unei populații. Din această perspectivă, Lucian Dumitrescu este interesat mai ales de *cum* se produce această compatibilizare. Astfel, capitolul metodologic al cărții apreciază că o investigație apropiată de istoria ideilor ar fi metoda cea mai eficientă pentru un astfel de demers. Pe de o parte, pentru că o astfel de metodă ajută la identificarea principalelor „structurări informațional-emoționale” din cultura de securitate a unui stat. Iar, pe de altă parte, fiindcă această abordare identifică multiplele narațiuni strategice care au circulat și continuă să circule într-un stat, precum și reziduurile produse de aceste linii discursive în cultura de securitate din cuprinsul acestuia. Partea empirică a lucrării discută cinci studii de caz: narațiunile strategice din Statele Unite, Federația

Rusă, Turcia, Uniunea Europeană și România. După rețeta propusă în partea teoretico-metodologică a lucrării, Lucian Dumitrescu investighează specificul culturilor de securitate din aceste state, cu excepția notabilă a României. Ulterior, contabilizează narațiunile strategice care circulă în aceste state și modul în care interesul național apare la intersecția dintre narațiunile strategice și cultura de securitate.

Se impun două observații critice. Prima se referă la metodologia cercetării. Abordarea din perspectiva istoriei ideilor pe care o propune Lucian Dumitrescu pentru cercetarea conexiunii dintre narațiunile strategice și cultura de securitate poate fi utilă. Simultan, o astfel de metodă de cercetare este complicată și greu de accesat de către studenții, masteranzii și doctoranzii preocupați de modul în care se formează interesul național. Ca atare, autorul ar trebui să propună o cale de cercetare mai accesibilă, una apropiată de analiza de conținut sau de analiza critică de discurs. A doua observație ține de modelul de examinare utilizat în carte. Conexiunea narațiuni strategice-cultură de securitate este utilizată în patru cazuri: Statele Unite, Federația Rusă, Uniunea Europeană și Turcia. Nu este utilizat și în cazul României. Aici sunt prezentate câteva narațiuni strategice, dar autorul nu pomenește nimic despre cultura de securitate din România. Această omisiune ar trebui remediată într-o eventuală ediție revizuită și adăugită a *Narațiunilor strategice*. Lucrarea este utilă mai ales specialiștilor din zona studiilor de securitate, dar și masteranzilor și doctoranzilor din domeniul sociologiei și al științelor politice. Nu în ultimul rând, cartea poate fi utilă și publicului larg preocupat de fenomenul *fake news*, acest fenomen fiind alimentat de narațiunile tactice și strategice ale unor state rivale.

Adela Șerban